

Virdžinija Vulf
**Londonska
pustolovina**

Preveo

MILAN MILETIĆ

BUK & FAL

Nezavršene kratke priče i skice
[1908–1941]

Uvek je korenje bilo ono što je ona videla, ili noge – korenje drveća u vrtu; ili, na vrhu brda, noge konja. Bilo je tamo trkačkih konja; u toku je bila hajka. Iščekali su; i sagnuvši se, ona ubra zumbul. Ovaj život sićušne bube u travi delom ima da zahvali činjenici da je bila mnogo mlađa od drugih. Rodila se dugo vremena pošto je njena majka odustala od rađanja dece; kad nije mislila na decu, nego na novac – zar je bilo mogućnosti da sačuva staru kuću: – i na muziku. Htela je da starim engleskim pesmama podari melodiju.

Zumbuli su slobodno stajali u vazi na dečijem stolu. Ona je uglavnom živela s dadiljama, ili u kuhinji. Nosila je čaj u trpezariju. Silazeći niz stepenice naišla je na sestru. „Reci dođavola“, reče njena sestra, „kad se bude pio čaj, i daću ti šest penija.“

„Dođavola“, reče ona, a njen otac, seoski plemić, spusti šolju i reče: „Posle čaja doći ćeš u biblioteku.“

„Skidaj gaće“, reče on.

On zamahnu rukom preko njene gole zadnjice.

„Do“, reče on i odvali je. Da – još jedan udarac. Vo – treći put. Ona vrisnu i pokuša da legne. Ali izgleda da je postojao i četvrti slog – La.

Ta lekcija iz gramatike bila je jedna od nekoliko onih koje je u životu pohađala. Zato što je bila mnogo

mlađa od drugih da je izgledalo nemoguće da ponovo uzmu guvernantu.

A oni su postajali sve siromašniji.

Neobični ljudi posećivali su njenog oca. Njena majka obično je uzdisala.

[1941]

Još jedan petoparac

Bio je divan letnji dan. Stariji su igrali tenis – [?] Eliza-beta je mogla videti kako im noge sevaju igralištem. Ona je u tom trenutku čeprkala u slezu; sunce koje je dopirala išaralo joj je ruke na pruge, nalik tigru. A zatim su Rodi [?] i [?] prošli pored nje i ona je krenula za njima, držeći loptu. Preseći ću do kuće da pokupim lulu, reče Rodi, vadeći petoparac. Zbog čega su hteli da pronađu tajno skrovište? Ona je naslućivala da nije lula ono što mu je bilo potrebno – ali šta? – da bi bio [?]

[Keri] Elmer bila je druga kćerka seoskog plemića. Bila je upravo Elizabetinog uzrasta: i tako su pili čaj zajedno, sami u učionici škole. Mi ništa ne znamo, reče Keri. Veoma smo neuki. Rekla je da sveštenik dolazio na ručak: i nije znala šta da kaže kad je on rekao: deca Izrailja. Saznaćemo, uviđale su devojčice; i tako su poslale pismo upravnici velike škole. „Želimo da čitamo poeziju“, izjavile su. Eto kako su saznale da je Šeli bio pesnik. U stvari, njegova kuća bila je u blizini.

Lizi produži da kašlje.

[1941]

Zimska noć

Bio je topao prolećni dan, godinu dana pre rata. Tad smo bili saveznici s Francuskom; službeno. Sporazum između naših vođa bio je potpun i ogledao se u [?]. Ako smo išli u kupovinu, da kupimo [?] za [?], čovek je delio našu zebnju. Nadamo se da neće biti rata, reče on, a kad smo pitali za put do Le Rošea,

[1941]

Kad telo umire, duh nas, kažu, ponekad progoni. Ali kad je knjiga pročitana, zatvorena i odložena, šta se događa s njenim duhom? Neke nas progone gotovo u celosti; pesme uglavnom; ali veliki broj njih bleđi i ne samo da bleđi nego kao da struji hodnicima mozga koji se menja, i mešaju se s drugim oblicima, tako da ih je posle nekoliko godina jedva moguće prepoznati.

Ko je, na primer, onaj stariji čovek, u odelu iz osamnaestog veka, koji se uveče šeta poljima kukuruza, u pratnji nevelike dečije družine i žene u belom muslinu i naglas čita iz knjige koju drži u ruci? Reči dolaze i odlaze dok se on šeta; on priča o pustolovinama nekakve gospođe po imenu Džuli, i dok naglašava kitnjaste rečenice, dodiruje povijene klipove kukuruza. Ali sad su izbili u vresište. Mora da je nadomak mora. Predeo je prekriven oštrom morskom travom, i ima barica. A deca su se rastrčala. Vrte se u krug i saginju se tu i tamo, beru ponešto, pune svoje šešire i trče nazad da majci pokažu šta su ubrala. Ona klima glavom; ona kao da odobrava; ali ne progovara, jer je po prirodi tiha; a i njen muž čita.

Stoga nevelika povorka prolazi preko vresišta sve dok ne stigne do kapije koja vodi u vrt; a u njemu je niska, bela parohija, s otvorenim prozorima, sa stoli-

cama i stolovima u vrtu, zato što [je] letnje veče i tamo večeraju napolju.

Sveštenik – on je očigledno sveštenik – stoji na trenutak, dodirujući sto vrhovima svojih prstiju, dok završava poglavlje. Zatim zatvara knjigu i ulazi unutra. To mora da je njegova radna soba. To je niska prostorija i na tom nejasnom svetlu kao da je pretrpana; stolovi su prekriveni papirima; police zakrčene fosilima. Tu su hrpe osušene trave koje vise na zidovima. Kao i gomila brižljivo ispisanih stranica. Teškoća se sastoji u tome gde spustiti predmete koje on sad vadi iz svojih širokih džepova. Evo fosila; ploča iznad kamina ionako je već prepuna fosila. Evo dugačkog žbuna neke zanimljive biljke koja nema cvetove, kako mu se vuče po prstima dok ga vadi i posmatra. Veoma pažljivo polaže ga na prozorsku dasku, na kojoj se već nalaze druge biljke bez cvetova, od kojih su se mnoge osušile, a sve su obeležene. Zatim ga vriska iz vrta privlači prozoru. Deca su ispraznila svoje šešire na sto u vrtu. Tamo leže svetlucave gomile. Deca su sakupljala svice.

Ali dok [on] gleda, čuje oštro gruvanje mora u daljini; i nešto ga poziva da uzme bič kojima udara po nogama na kojima ima gamašne, kao da čezne za tim da odjaše preko pustopoljina do ogoljenih obala, gde je nekad, kao dečak, kotrljao burad dole prema moru.

[(6)] Taj duh iščezava. Drugi dolazi na njegovo mesto. Ali ovog puta duh je raskomadan. Evo sobe na Rasel Skveru; evo Čičesterske železničke stanice i voza koji odlazi; ponovo Slavoluci Adelfi i polugoli idiot koji mete i bekelji se dok ga policajac posmatra svojim bivoljim očima[;] ponovo neka krčma koja natkriljuje reku kod Vapinga.

Jedini element koji ove nepovezane prizore drži zajedno je osećanje svojstveno svima njima – osećanje besa, frustracije, gorčine – koje se svilo oko oćevog sata u trpezariji palate Kanon u Čičesteru, koji dok zvoni – njegova zvona ista su kao ona na katedrali [—] poziva devojkę sa šeširom i u mantilu da se stuši niz dvoranu; a nekakvo staro društvo, razdražljivo, sedi u sobi na Rasel Skveru.

Godina je 1840. Noć je. Staro društvo zabavljalo je sina njegovog prijatelja; sin njegovog prijatelja je student medicine; ime mu je Džordž – prezime možda Arbakl; i dok on sedi tamo ispod lusterā, jedina stvar na koju je u stanju da pomišlja jeste zbog čega Laura nije došla da se pozdravi na rastanku? Zbog čega nije došla? Zbog čega nije došla? On najzad skaće i istrčava. Drugi mladić isto. Zajedno tonu dole prema Adelfiju; gledaju idiota; a zatim Džordž odlazi sam, ne u krevet, kao što se kaže, ne u svoj stan na Strandu, nego u tu vedru jesenju noć krći sebi put prema reci; i sam samcijat, narućuje pivo i sedi tamo za stolom pored prozora, na onom mestu gde se drveće povija nadole, gde prolaze barže: on i njegovo pivo. I dalje se pita, [3] zbog čega nije došla, zbog čega nije došla?

Ona je došla. Laura je došla. Tek kad se našla na Haj Stritu shvatila je da je oćev sat kasnio pola sata. Zatim je potrćala. Letela je ulicama. Ali kad je stigla do ugla pored mosta – voz – londonski voz – izlazio je iz stanice. I stala je kao ukopana i suze su joj se slivale niz obraze.

Zbog čega nije došla? ponavljao je; i on baci svoju dopola popušenu cigaru u reku i ode [odatle]. Razume se, izbila je svađa. A to je bio ćovek koji je godinama posle toga postao autoritet u svetu za izvesnu pasminu

pasa; tako je i obišao Rusiju; bio je carev gost i, za jednog seoskog doktora, bio je veoma poznata osoba u Eseksu. Svejedno, ta uspomena nikad nije napuštala ni jedno ni drugo.

Ali evo ih kako 1895. godine sede i doručkuju za stolom u Eseksu. Sve u svemu, bio je to veoma srećan brak. Doduše, nisu imali dece; s druge strane, doktorova reputacija kao odgajivača pasa stigla je do ruskog cara; često je poslom odlazio u Moskvu; takođe, bio je poznat po svojim ružama; a kad je umro – koliko juče – iskupila se cela grofovija; naročito oni siromašni, jer oni su bili veoma dobri prema

[4] Prizor se menja. Evo sledećeg duha – mesto je, ovog puta, usamljeno mesto, farma negde na granici Škotske i Engleske. Nalazi se daleko od glavnog drum, dole niz travnat put, i izgleda usamljeno i gotovo napušteno, jer kokoške i prasići lunjaju vrtom, zarašlim u drač; dvorište je i samo bilo puno trave, taljige prevrnutе na jedan kraj, a kante s mlekom i zaprega izgledale kao da su ostaci nekog drugog vremena. Ipak, mesto nije bilo sasvim pusto. Nekakva starica sedela je na verandi i ljuštila krompir. I bilo je naseljeno. Sudeći prema prozoru na kuli – to je, verovatno, bio svojevrсни zamak u stara vremena, zato što se kuća izdizala na jednom kraju zdanja – prozor je stajao otvoren. Kroz prozor je štrčala dugačka metalna šipka. Šipka se pomicala. Zar je, dakle, to bio teleskop? Ako je tako, ko je te večeri mogao da gleda u nebo kroz teleskop?

U sobi, u kuli, do koje se stizalo bezbrojnim ispućalim kamenim stepenicama, mladić je klećao na drvenoj kutiji. Zvao se Henri. On je opremio sobu u kuli,

budući da je tamo živio. U jednom uglu nalazio se krevet; na grubom stolu ležale su nekakve debele, buđave knjige, koje su na sebi i dalje imale etikete s cenama; žuti globus izgledao je kao da je s knjigama stigao iz neke seoske parohije, a prozor je zauzeo teleskop. Mladić je klečao na stolici. Gledao je kroz teleskop. Okrenuo ga je prema nebu. Tek nekoliko bledih zvezda bilo je na plavetnilu. Bilo je isuviše rano da bi se mnogo toga videlo na nebu. Pošto je preletao tamo-amo preko prostranog zlatno-plavog svoda, okrenuo ga je prema zemlji. Dok se tako spuštao zadržao se na farmi, jedinoj u okolini; farmi udaljenoj milju ili dve. U krugu sočiva izgledalo je da su sasvim nadohvat ruke sivi dimnjaci, stabljike kukuruza, drveće i vrane, koje su uzletale i sletale, spremajući se za spavanje. A onda, jedva primetne, u malom krugu veličine penija, pojavile su se dve glave; glava muškarca, glava žene. Sve su bliže izgledale dve glave, dok je zurio u njih; njihove usne su se dodirnule; oni su se poljubili.

Krv udari Henriju u obraze. On odgurnu teleskop. Poskoči. Sjuri se niz ludačke stepenice kule; trčao je i trčao travnatom stazom prema glavnom drumu, i posle mnogo godina stigao u Ministarstvo kolonija i postao ser Henri Tejlör.

[oko 1939–40]

O nepoznavanju grčkog

Beskorisno je i glupo govoriti i poznavanju grčkog, budući da bi u sopstvenoj neukosti trebalo da budemo na dnu svake klase đaka, zbog toga što ne znamo kako reći zvuče, ili gde tačno treba da se nasmejemo, ili kako su glumci igrali, a između ovog stranog naroda i nas samih postoji ne samo razlika u rasi i jeziku, nego ogroman prekid u tradiciji. Što je još čudnije, u tom slučaju, da li treba da želimo da znamo grčki, da pokušavamo da znamo grčki, da osećamo da smo se zauvek povukli od grčkog, kao od nekakvih neprikladnih otpadaka, s nečim što izdaleka podseća na pravo značenje grčkog, ko to može da kaže?

Očigledno je, pre svega, da je grčka književnost bezlična. Onih nekoliko stotina godina koji odvajaju Džona Pastona od Platona, Norič od Atine, čine pukotinu koju ogromna plima evropskog lupetanja nikad neće biti u stanju da prekorači. Kad čitamo Čosera, mi neprimetno plutamo prema njemu na struji života naših predaka, a potom, kako se svedočanstva uvećavaju i sećanja produbljuju, jedva da postoji neko ko nema sopstveni venac asocijacija, sopstveni život i pisma, sopstvenu ženu i porodicu, sopstvenu kuću, sopstveni karakter, sopstvenu srećnu ili žalosnu katastrofu. Međutim Grci, u istrajnosti, ostaju svoji. Sudbina je tamo bila takođe ljubazna. Sačuvala ih je od prostote. Euripida su pojeli

psi; Ajshila je ubio kamen; Sapfo je skočila sa stene. O njima ne znamo više od toga. Imamo njihovu poeziju, i to je sve.

Ali to nije, i verovatno nikad ne može da bude cela istina. Uzmite bilo koji Sofoklov komad, i pročitajte:

Sin onog ko je vodio naše vojske na staru Troju,
sin Agamemnonov

i istog trenutka uobrazilja počinje da sama od sebe stvara okolnosti. Stvara izvesnu pozadinu za Sofokla, čak i od najnestalnije vrste; i vidi nekakva sela u zabačenom delu zemlje, nadomak moru. Čak i danas takva sela mogu da se pronađu u bespućima Engleske, i zalazeći u njih, teško da možemo da ne osetimo da se ovde, u ovoj gomili koliba, odsečenoj od železnice ili grada, nalaze svi elementi savršenog života. Evo parohove kuće; evo vlastelinske kuće, farme i koliba; crkve za službu, kluba za sastajanje, livade za kriket. Ovde je život jednostavno razvrstan na svoje glavne elemente. Svaki muškarac i svaka žena imaju svoj posao; svi rade za zdravlje ili blagostanje drugih. I ovde, u ovoj maloj zajednici, karakteri postaju deo zajedničke riznice; poznate su ekscentričnosti sveštenika; nedostaci u ćudima velikih dama; kovačeva zavada s mlekadžijom, i ljubavi i simpatije dečaka i devojčica. Ovde je život vekovima potkresivao iste šumarke; uspostavljeni su običaji; legende su se prikale za vrhove brda i usamljeno drveće, a selo ima sopstvenu istoriju, sopstvene svetkovine, i sopstvene su-parnike.

Klima je ono nemoguće. Ako pokušamo da zamislamo Sofokla na ovom mestu, moramo da poništimo dim, isparenja i guste, vlažne magle. Moramo da izoštrimo obrise brda. Moramo da zamislamo lepotu ka-

mena i zemlje, umesto šuma i zelenila. S vrelinom i suncem, i mesecima vedrog, povoljnog vremena, život se, jasna stvar, istog trenutka menja; on se odvija napolju, s tim da se, što je poznato svima koji posećuju Italiju, svi sitni slučajevi razmatraju na ulici, ne u čekaonici, i postaju dramatični; život čini ljude pokretljivim; unosi u njih onu podrugljivu, podsmešljivu brzinu na pameći i jeziku, osobenu za južnjačke rase, koja nema ništa zajedničko s blago uzdržanim, dubokim polutonovima, teškom samoposmatračkom melanholijom ljudi koji su navikli da više od pola godine žive u kući.

To je suština koja nas pre svega zaprepasćuje u grčkoj književnosti, munjevito, podrugljivo ponašanje sveta izvan kuće. Ono je očigledno i na najsvečanijim i na najtrivijalnijim mestima. Kraljice i princeze upravo iz ove Sofoklove tragedije, stoje na vratima dobacujući reči poput seoskih žena, s namerom, kao što bi čovek pomislio, da se razgale jezikom, da iseckaju rečenice na komadiće, da se sasvim posvete verbalnoj pobedi. Humor tih ljudi nije bio bezazlen kao što je humor naših poštara ili kočijaša. Zajedljivost ljudi koji bazaju na uglovima ulica nosila je u sebi nešto okrutno, koliko i duhovito. U grčkoj tragediji pojavljuje se okrutnost, potpuno različita od naše engleske brutalnosti. Zar nije, na primer, Pentej, taj veoma ugledan čovek, ismejan u *Bahantkinjama*, pre nego što je upropašćen? U stvari, naravno, ove kraljice i princeze bile su napolju, dok su pčele zujale oko njih, senke ih prelazile, a vetar kovitlao draperije. One su se obraćale ogromnoj publici, raspršenoj oko njih, jednog blistavog južnjačkog dana, kad je sunce tako vrelo, vazduh ipak tako uzbudljiv. Pesnik je, stoga, morao da razmišlja, ne o nečemu što bi ljudi mogli satima da čitaju u povučenosti, nego o nečemu

emfatičnom, bliskom, kratkom, što bi se, trenutno i direktno, obraćalo publici od možda sedamnaest hiljada ljudi, sa željnim i napregnutim ušima i očima, s telima čiji bi se mišići ukrutili ako bi isuviše dugo sedeli, a da im pažnja ne odluta. Muzika i ples bili bi mu potrebni i, prirodno, izabrao bi jednu od onih legendi, poput naše o Tristramu i Izoldi, koje su svakome poznate makar u obrisima, tako da je velika zaliha emocija već spremna, ali svaki sledeći pesnik može da je istakne na novom mestu.

Sofokle bi posegao za starom pričom o Elektri, na primer, ali bi odmah na njoj ostavio svoj pečat. Od toga, uprkos našoj slabosti i zgrčenosti, šta nam ostaje vidljivo? To da je njegov genije bio, pre svega, krajnje ljubazan; da je izabrao plan koji bi, ako omane, svoj neuspeh prikazao kao ambis i propast, a ne kao ovlaš zamrljani beznačajan detalj; a koji bi, ako doživi uspeh, svakim udarcem sekao do koske, a svaki otisak prsta utisnuo u mermer. Njegova Elektra stoji pred nama kao figura, vezana tako čvrsto da može da se pomeri samo pedalj u ovom pravcu, i pedalj u onom. Ali svaki pokret mora da govori do krajnjih granica, ili će, onako sapeta, lišena pomoći svih nagoveštaja, ponavljanja, sugestija, biti ništa drugo nego drvena lutka, čvrsto vezana. Njene reči, kad nastupi kriza, u stvari su ogoljene; obični krici očaja, radosti, mržnje

οἱ ᾿ γὼ τάλαιν', ὄλωλα τῆδ' ἐν ἡμέρᾱ.
– παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν.

Ali ovi krici daju izgled i obris komadu. Upravo tako, uz hiljadu različitosti u položaju, u engleskoj književnosti *Džejn Ostin* oblikuje novelu. Dolazi trenutak – „Plesaću s vama“, kaže Ema – koji se izdiže iznad dru-

SADRŽAJ

Nezavršene kratke priče i skice

[Engleska omladina]	9
Još jedan petoparac	11
Zimska noć	12
[Duhovi]	13
Pas	18
Noćna šetnja	20
Pismo dami	23
[Teofil]	24
Dijalog na brdu	26

Ponedjeljak ili utorak

Ukleta kuća	31
Ponedjeljak ili utorak	34
Nenapisana novela	36
Žičani kvartet	51
Kraljevska bašta	57
Beleg na zidu	66

Nova haljina i druge priče

Nova haljina	79
Lovci	90
Lapin i Lapinova	100
Čvrsta tela	111
Dama u ogledalu	119
Vojvotkinja i juvelir	126
Trenuci postojanja	135
Čovek koji je vole svoj rod	144
Reflektor	152
Zaveštanje	158
Zajedno i odvojeno	168
Zaključak	176

Umesto pogovora

O nepoznavanju grčkog	185
-----------------------------	-----